

СКОРОХОД Ю.С.,
кандидат історичних наук,
доцент

*Інститут міжнародних
відносин Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка*

ІЗРАЇЛЬ ТА ЛІВАНСЬКИЙ КОНФЛІКТ 1975-1976 РОКІВ

Місце Лівану на шкалі ізраїльських близькосхідних інтересів було зумовлено специфікою зовнішньополітичної стратегії Тель-Авіву, яка була спрямована на створення необхідних умов для виживання Ізраїлю як держави шляхом забезпечення основних параметрів фізичної та економічної безпеки країни. Як в свій час наголосив колишній прем'єр-міністр Ізраїлю І.Рабін, протягом всього періоду існування єврейської держави існувало два типи загроз її національній безпеці: загрози, що торкаються самого існування Ізраїлю ("основна безпека") і загрози, що спричинюють появу небезпеки для життя громадян Ізраїлю ("поточна безпека")¹. До загроз "основній безпеці" ізраїльські політики відносять наявність в арабських державах значного військово-технічного потенціалу і гіпотетичну можливість скоординованого й одночасного його використання проти Ізраїлю (спільна повномасштабна військова акція арабських держав). Загрози на кшталт "поточної безпеки", згідно із

ізраїльськими джерелами, – це, насамперед, обмежені за своїми масштабами і за часом збройні зіткнення на кордонах Ізраїлю з арабськими збройними силами (прикордонні інциденти), військові акції палестинців, ісламських радикальних організацій, а також інтифада.

В умовах істотної асиметрії людських і природних ресурсів у співвідношенні сил між Ізраїлем та арабами Тель-Авів сформував стратегію “кумулятивного стримування”, розраховану на тривалу конфронтацію з арабськими державами в умовах вищевказаного дисбалансу сил. “Кумулятивне стримування” являє собою комплекс стратегій військового, політичного, демографічного та економічного плану.

Військово-політична стратегія Тель-Авіву ґрунтувалася (і багато в чому продовжує ґрунтуватися сьогодні) на сформульованій ще першим ізраїльським прем'єр-міністром Давидом Бен-Гуріоном концепції “трьох сфер або кіл” системи міжнародних відносин, які оточують Ізраїль². Перша сфера містить у собі арабський світ Близького Сходу і Північної Африки і має виняткове значення з точки зору вирішення проблеми виживання Ізраїлю. Протистояння з арабами призвело, на думку ізраїльських політиків, до того, що Ізраїль виявився у ворожому кільці, яке необхідно розірвати військовими чи ж дипломатичними засобами. Якщо б Ізраїль домогся досягнення миру з ключовими державами цього регіону, то він уник би тривалої конфронтації з арабами, що виснажує матеріальні ресурси країни. Тому головними, значною мірою взаємопов'язаними завданнями ізраїльської політики в цій сфері є, з одного боку, досягнення миру з арабами, а з іншого – запобігання ймовірним колективним діям арабів проти Ізраїлю шляхом роз'єднання останніх. Досягнення першого завдання на думку Д.Бен-Гуріона можливе лише шляхом формування Ізраїлем необхідного потенціалу для стримування арабів. В своїх мемуарах він зазначав з цього приводу: “Можливість миру між Ізраїлем та арабськими народами – і це є вищою метою нашої зовнішньої політики – залежить значною мірою від достатності нашої військової сили для того, щоб встановити ефективне стримування та від наших позицій на міжнародній арені. Лише якщо арабські правлячі режими переконуються, що Ізраїль не можна ліквідувати ні військовими засобами, ні блокадою та ізоляцією, вони будуть змушені зрозуміти необхідність та значення миру та співробітництва з Ізраїлем”³. Що стосується вирішення другого завдання, то пріоритетною складовою регіональної політики Ізраїлю тривалий час залишалася нейтралізація Єгипту – найбільш могутньої арабської країни – шляхом відокремлення її від решти арабського світу⁴.

Друга сфера містить країни, які є безпосередніми сусідами арабських держав і які, по суті, кільцем оточували арабський світ. Серед них

особлива роль відводилася неарабським державам так званої “малої сфери близькосхідного регіону”, найбільший інтерес серед яких для Ізраїлю в різні історичні періоди представляли шахський Іран, Ефіопія та Туреччина, розвиток відносин з якою в різних галузях (в тому числі військово-технічній) в 1990-х роках набуває досить інтенсивного та масштабного характеру⁵. Налагодження співробітництва з державами даної сфери розглядалося як таке, яке зможе сприяти встановленню мирних відносин з арабськими країнами, а у випадку продовження військової конфронтації з останніми – як реальна противага арабському союзу, як військово-політичний блок, за допомогою якого Ізраїль зможе розірвати кільце ворожого оточення.

Третя, так звана глобальна сфера, була представлена державами, що мають домінуючий вплив на формування і розвиток міжнародних відносин на глобальному рівні. Розвиток всебічних зв'язків з такими державами (чи, принаймні, з однією з них) виступало як вищий пріоритет ізраїльської зовнішньої політики. Тільки наддержава могла стати не тільки джерелом постачань озброєнь, бойової техніки і передових технологій Ізраїлеві, але і виступити гарантом його існування, стримуючим чинником проти арабів. При встановленні тісних контактів із західними державами Тель-Авів розраховував спиратися на єврейську діаспору, використовуючи її позиції і вплив у тій чи іншій країні. На глобальному рівні Тель-Авів взяв курс на розвиток тісних та надійних зв'язків зі Сполученими Штатами Америки. В оптимальному варіанті Ізраїль прагнув сформувати уявлення про себе в арабському світі як “про продовження Сполучених Штатів, і, таким чином, як про країну, що має необмежені ресурси”⁶. В цьому контексті, наголошує Габріель Бен-Дор, військові акції проти Ізраїлю мали сприйматися арабами як виклик США⁷.

Пріоритетним елементом в політичній стратегії “кумулятивного стримування” стали зусилля, спрямовані на створення “стратегічних альянсів та периферійних союзів”. Формування “стратегічних альянсів” передбачало розвиток дружніх відносин із країнами другої та третьої сфер і мало на меті розірвати коло арабського “ворожого оточення”. Концепція “периферійних союзів” була зорієнтована на дестабілізацію арабських режимів зсередини і, тим самим, на ослаблення тиску арабів на Ізраїль. В її основу була покладена теза неоднорідності етнічної та конфесійної структури більшості арабських країн⁸. Будь-яка сила, і насамперед, меншини на Близькому Сході, які зазнають утисків внаслідок зростання впливу арабського націоналізму чи ісламського радикалізму розглядалися як потенційний союзник Ізраїлю в межах першої сфери. Серед останніх ізраїльтяни виокремлювали маронітів в Лівані, друзів в Сирії, курдів в Іраці, християн на

півдні Судану як найбільш перспективних з огляду на ймовірність розвитку зв'язків на антипанарабській чи антипанісламській основі⁹. На думку фундаторів даної концепції Д.Бен-Гуріона та Реувена Шіалоха¹⁰, Ізраїль мав негайно взяти курс на встановлення контактів з меншинами в арабських країнах та активно сприяти інтенсифікації процесу політизації цих соціокультурних груп.

Цілі ізраїльської політики стосовно Лівану були відображенням більш масштабних цілей Тель-Авіву в близькосхідному регіоні і, відповідно, були спрямовані на забезпечення “основної” та “поточної” безпеки. На рівні “основної безпеки” ізраїльські інтереси в Лівані полягали, насамперед, в тому, щоб попередити участь Лівану в якості складової частини широкої антиізраїльської коаліції арабських країн, а також не допустити, щоб ліванська територія перетворилася на плацдарм для інших арабських країн чи будь-якої окремої арабської країни з метою здійснення масштабних військових дій проти Ізраїлю, які б загрожували самому його існуванню. На рівні “поточної” безпеки ізраїльські інтереси були зосереджені на тому, щоб попереджати здійснення з ліванської території військових акцій, які загрожували б життю та безпеці громадян Ізраїлю.

Разом з тим, основний інтерес ізраїльських лідерів стосовно Лівану полягав у специфіці етноконфесійної ситуації в цій країні і потенційній можливості її експлуатації у власних цілях. Об'єктом уваги ізраїльтян в Лівані стала маронітська субобщина. В свій час Д.Бен-Гуріон наголошував на необхідності при формуванні ізраїльської політики стосовно Лівану враховувати чинник маронітів, а саме істотну відміну їх культурної спадщини від решти арабського світу, що зумовлює специфіку становища Лівану в системі міжарабських відносин як найслабкішої ланки, оскільки мусульмани не мають домінуючого впливу на формування політики цієї країни. Д.Бен-Гуріон писав у своєму щоденнику з цього приводу: “Найслабкішою ланкою в арабській коаліції є Ліван. Мусульманське правління тут є поверхневим і легко може бути зруйновано. Необхідно тут створити християнську державу чиї південні кордони будуть проходити по р.Літані. Ми маємо вступити в союз з нею”¹¹. Такий підхід до Лівану ґрунтувався на положеннях концепції “периферійних союзів” та концепції політичної та територіальної трансформації Близького Сходу (розширення території ізраїльської держави до р.Літані з метою вирішення, насамперед, проблеми нестачі водних ресурсів). Однак прем'єр-міністр Ізраїлю Моше Шаретт в середині 1950-х років виступив проти вищезгаданих пропозицій Д.Бен-Гуріона, мотивуючи своє рішення тим, що мароніти є розділеною субобщиною, що лише незначна частина з них підтримує ідею християнського сепара-

тизму. На думку Л.Рокаха головна причина відмови Тель-Авіву від курсу на активну експлуатацію “маронітського чинника” полягала в негативному ставленні до цього Франції, яка традиційно вважала Ліван зоною своїх особливих інтересів¹².

Неприйняття політики, спрямованої на стимулювання маронітів до утворення християнської держави, спричинило зменшення ролі ліванського напрямку на шкалі ізраїльських близькосхідних інтересів. З огляду на військовий потенціал ця арабська країна самотужки не могла становити якоїсь загрози “основній безпеці” Ізраїлю. В період 1949-1967 рр. ситуація на лівано-ізраїльському кордоні також залишалася спокійною, а, отже, не існувало реальних загроз і ізраїльській “поточній безпеці” з ліванської території. В цьому контексті основний інтерес Ізраїлю полягав в збереженні існуючого статус-кво в Лівані – тобто моделі “конфесійної демократії”, домінуючі позиції в рамках якої належали маронітам. Ізраїль був зацікавлений в подальшому існуванні автономності соціокультурних груп в Лівані, в збереженні протиріч між ліванськими общинами на такому рівні, який би блокував ймовірність процесу національної консолідації, але й не призводив до виникнення масштабного внутрішнього конфлікту. Тільки збереження маронітів при владі, усвідомлення ними своєї соціокультурної винятковості могло стати запорукою нейтральності або ж, принаймні, пасивності Лівану в рамках арабо-ізраїльського протистояння, що знаходила б свій вияв в ненаданні ліванської території військам арабських країн, які є вороже налаштованими до Ізраїлю, і знаходження яких в Лівані могло становити загрозу “основній” чи “поточній безпеці” Тель-Авіву, запорукою протидії поширенню процесу “ісламізації” Лівану чи більш глибокої інтеграції останнього до арабського світу або ж орієнтації Бейруту на сили, які є ворожими Ізраїлю. Не підтримуючи в цей період активних контактів з маронітськими лідерами, Ізраїль всіляко вітав розширення відносин Лівану із країнами Заходу, частина із яких розглядалася Тель-Авівом в якості своїх глобальних союзників.

“Шестиденна” арабо-ізраїльська війна 1967 року стала до певної міри переломним моментом в ліванській політиці Ізраїлю. Поява палестинських збройних формувань в Лівані, проведення ними військових операцій з ліванської території становило загрозу “поточній безпеці” Ізраїлю і потребувало адекватного реагування. Для локалізації загроз такого типу Ізраїль став застосовувати спеціальну стратегію “обмежених” воєнних операцій (“контрольованої відплати”), яка передбачала обмежене застосування сили у відповідь на локальні військові акції палестинських партизан чи інших військових арабських формувань. З іншого боку, зусилля Ізраїлю і надалі були

спрямовані на попередження появи загроз “основній безпеці” з ліванської території у вигляді розміщення в Лівані збройних сил Сирії чи інших арабських країн. В січні 1975 р. міністр оборони Ізраїлю Ш.Перес заявив: “Ізраїль не ставить за мету втручатися у внутрішні справи Лівану. Проте Ізраїль не може ігнорувати того факту, що неліванські сили з агресивними намірами стосовно Ізраїлю постійно загрожують не тільки ліванській стабільності та цілісності, але й безпеці ізраїльських північних кордонів... Є очевидним, що як тільки сирійська армія зробить крок за межі своїх кордонів, це означатиме початок конфронтації та поновлення агресії”¹³.

Початок громадянської війни в квітні 1975 року не призвів до істотної зміни ролі Лівану на шкалі близькосхідних пріоритетів Ізраїлю. З приходом до влади в Тель-Авіві уряду на чолі з І.Рабіном було окреслено два головні пріоритети зовнішньої політики, а саме: розвиток американо-ізраїльських відносин та курс на замирення з Єгиптом (на середину 1970-х рр. найбільш важливим завданням для Тель-Авіву було укладання другої синайської угоди із Єгиптом про роз'єднання єгипетських та ізраїльських військ на Синайському півострові). В цей період іншим напрямком ізраїльсько-арабських відносин (йорданському, сирійському та ліванському) не відводилося пріоритетного місця. Як наслідок, фактично до підписання у вересні 1975 р. другої синайської угоди між Єгиптом та Ізраїлем офіційний Тель-Авів, хоч і був стурбований розвитком подій в Лівані, але не приділяв їм належної уваги. Лише після вересня 1975 р. формуються ключові елементи як підходів Ізраїлю до ліванського конфлікту, так і прийнятої для Тель-Авіву моделі його урегулювання. Показово, що основною причиною ліванського конфлікту ізраїльські політики вважали дію зовнішнього чинника – військову присутність палестинців та активну допомогу останнім з боку цілої низки радикальних арабських режимів, яка була спрямована на “ісламізацію” країни. Прем'єр-міністр Ізраїлю І.Рабін зазначав з цього приводу: “В Лівані фактично мало місце співіснування християнської та мусульманської общин і лише під впливом зовнішніх сил тут докладаються зусилля до ісламізації Лівану”¹⁴. Вважалося, що палестинці перетворилися “на визначальний чинник у внутрішньому ліванському істеблішменті”, що і призвело до “руйнування єдиної “секулярної держави” в межах арабського світу”¹⁵. Таким чином, на думку ізраїльського керівництва єдиним прийнятним шляхом урегулювання ліванського конфлікту є зняття дії палестинського чинника в Лівані. На цьому наголошував І.Рабін, який заявив: “Я не бачу рішення [ліванської проблеми – Ю.С.] тут доти, поки палестинці не припинять втручатися в ліванські справи”¹⁶. При цьому оптимальним варіантом з точки зору ізраїльських інтересів безпеки уявлялося припинення присутності палестинських військових формувань

на ліванській території. Для Ізраїлю принципового значення не мало, в якій формі в подальшому буде існувати ліванська держава: "...ми вважаємо, що ліванці самі вирішать майбутнє своєї країни. Чи буде Ліван поділений, кантонізований, чи буде нова федеральна структура, чи буде він знову об'єднаний – це залежить від їх рішення. Я не думаю, що хто-небудь ззовні має право диктувати ліванцям – ні Ізраїль, ні Сирія, ні ОВП чи хтось інший", – заявляв ізраїльський прем'єр-міністр І.Рабін¹⁷.

Ескалація ліванського конфлікту спричинила потенційне зростання загроз національній безпеці Ізраїлю, які концентрувалися, принаймні, в трьох площинах:

1. Перемога "ліво-мусульманської коаліції" над християнами і створення в Лівані радикального режиму, який буде вороже налаштований стосовно Ізраїлю, стане активним учасником арабської антиізраїльської коаліції і дозволить розміщення на своїй території як контингентів збройних сил ворожих Тель-Авіву арабських країн, так і палестинських військових формувань.
2. Введення сирійських військ в Ліван з подальшим встановленням прямого чи опосередкованого контролю Дамаску над цією країною і перетворення ліванської території на плацдарм для масштабної військової операції коаліції арабських країн проти Ізраїлю.
3. Взяття "терористичними організаціями" південної частини Лівану під свій контроль для того, щоб "перетворити його на організовану базу для діяльності їх банд проти Ізраїлю та його поселень"¹⁸.

Таким чином, ліванський конфлікт становив потенційну загрозу як "основній", так і "поточній" ізраїльській безпеці. В той же час Тель-Авів мав обмежені можливості для локалізації вищезгаданих загроз. Ізраїльські політики, що приймають рішення, вже в 1975 р. прийшли до висновку про нездатність маронітів протистояти об'єднаним силам, що виступають проти збереження статус-кво в Лівані (за ізраїльською термінологією – ліво-мусульманської коаліції) і, отже, про неминучість поразки перших у цьому протистоянні. Фактично, пізніше ця думка була оприлюднена вищими посадовими особами Ізраїлю. Зокрема, прем'єр-міністр І.Рабін зазначав з цього приводу: "Немає сумнівів, що християни є слабкішою стороною" в конфлікті і що вони "не будуть спроможними тривалий час протистояти" об'єднаним силам палестинців та "лівих мусульман"¹⁹. В той же час, не дивлячись на те, що симпатії ізраїльтян в цьому конфлікті були на боці християн, і що ізраїльтяни налагодили контакти з лідерами маронітської субобщини, прем'єр-міністр І.Рабін уникав будь-яких ґрунтовних зобов'язань перед ліванськими християнами. Ізраїльські політики усвідомлювали, що будь-яке масштабне (і насамперед, військове) втручання на боці маронітів в ліванський конфлікт призведе до об'єднання арабських зусиль на ан-

тиізраїльській основі. “Ізраїль повинен не зробити помилок, які дадуть арабам привід до об’єднання – оскільки вони можуть об’єднатися лише проти Ізраїлю, а не задля чогось позитивного”, – зазначав прем’єр-міністр Ізраїлю І.Рабін. Існувала також висока ймовірність, що відкрита підтримка маронітів призведе до блокування процесу ізраїльсько-єгипетського замирення, що на даний момент розглядався як найвищий пріоритет близькосхідної політики Тель-Авіву.

Складність ситуації полягала в тому, що з одного боку, Ізраїль мав певний зиск з продовження ліванського конфлікту та процесу його розширення. Ізраїльські політики оцінювали події в Лівані, як “фокус політичної і військової конфронтації в межах арабського світу”²⁰. В цьому контексті подальша ескалація ліванського конфлікту ставала не лише чинником роз’єднання арабів, спричиняючи поглиблення протиріч в межах арабської системи міжнародних відносин, але й, враховуючи коло арабських країн, які втручалися в розвиток подій в Лівані, вело до послаблення, насамперед, радикального табору арабського світу. Останнє уявлялося найбільш суттєво важливим для Ізраїлю, оскільки об’єктивно створювало сприятливі умови для інтенсифікації процесу ізраїльсько-єгипетських переговорів. З іншого боку, Ізраїль не мав можливості запобігти поразці своїх потенційних союзників в близькосхідному регіоні – маронітів, і таким чином, перешкодити ймовірній можливості перетворення Лівану в перспективі на джерело серйозної загрози “основній” та “поточній” безпеці Ізраїлю.

З огляду на останнє принципового значення набувала проблема Півдня Лівану в контексті оцінки його в якості своєрідного буферу для захисту північних кордонів Ізраїлю. Перемога ліво-мусульманського блоку або ж масштабне вторгнення сирійський військ, на думку ізраїльських політиків, змусить Тель-Авів розгорнути свої війська в південній частині Лівану в якості превентивного та стримуючого заходу з метою запобігання масштабній військовій акції арабських країн проти Ізраїлю. Тривалий час для попередження розвитку такої ситуації, що призвела б до появи сирійської військової присутності в Лівані, Ізраїль робив наголос на стримуванні Дамаску. В січні 1976 р. ізраїльські політики неодноразово наголошували на неприйнятності для їх країни появи контингентів сирійських збройних сил на ліванській території. Зокрема, міністр закордонних справ Ізраїлю І.Аллон 28 січня 1976 р. наголосив: “В ході громадянської війни в Лівані ми виголошували цілком ясно – як в публічних заявах, так і іншими дійовими засобами, – що вторгнення в Ліван сирійської армії становитиме серйозну загрозу ізраїльським життєвим інтересам”²¹. Однак вже навесні 1976 р. ізраїльські особи, що приймають рішення, дещо змінюють своє ставлення стосовно ролі сирійського чинника в ліванському конфлікті і,

відповідно, до рамок стримування Сирії в Лівані. Насамперед, офіційний Тель-Авів зробив висновок про те, що перемога мусульмансько-палестинського блоку в ліванському конфлікті суперечить реальним інтересам режиму Х.Асада. Прем'єр-міністр І.Рабін в своєму інтерв'ю зазначав: "Я не думаю, що Сирія прихильно сприйматиме поділ [Лівану – Ю.С.] вздовж релігійних ліній, погодиться на перемогу лівих"²². А, отже, вважав офіційний Тель-Авів, неприпустимість поразки будь-якої із конфлікуючих сторін та відновлення статус-кво в Лівані будуть базовими елементами моделі урегулювання ліванського конфлікту запропонованої (або ж нав'язаної силою) Дамаском. Впровадження такої моделі урегулювання, враховуючи військово-політичні реалії, що склалися в Лівані, неминуче призвела б до ослаблення позицій палестинсько-мусульманського блоку. Окреслювався певний спектр тимчасового співпадіння інтересів Сирії та Ізраїлю в Лівані, а саме – ослаблення палестинсько-мусульманської коаліції та запобігання повної поразки маронітів в ході військових дій в Лівані. Таким чином, зусилля Сирії по стабілізації ситуації в Лівані в цілому відповідали ізраїльським інтересам в цій країні. Окрім того, активізація і розширення масштабів сирійського втручання в ліванські події неминуче мало призвести до протидії з боку деяких арабських країн (ізраїльтяни називали, насамперед, Ірак та Лівію) і, як наслідок, спричинити поглиблення вже існуючих міжарабських протиріч, що оцінювалось Тель-Авівом як позитивне явище. Разом з тим, все більш очевидним ставало те, що припинення військових дій в Лівані без прямого втручання сирійської армії є мало ймовірним. В свою чергу, розміщення значного за своїми розмірами сирійського контингенту військ на ліванській території створювало нову серйозну проблему для Тель-Авіву, оскільки постійна військова присутність Сирії в Лівані потенційно ставала джерелом загрози "основній безпеці" Ізраїлю. В контексті дилеми, перед якою стояв Ізраїль – чи перемога палестинсько-мусульманської коаліції в Лівані, чи стабілізація ситуації в цій країні шляхом розширення масштабів сирійського втручання в конфлікт – офіційний Тель-Авів вважав другий варіант більш прийнятним для ізраїльських інтересів. Ізраїльські аналітики прийшли до висновку, що воєнний баланс з Сирією (чи навіть з Сирією та Йорданією разом) незаперечно є на користь Ізраїлю, а встановлення домінуючого впливу Дамаску в Лівані завдасть незначної шкоди ізраїльським інтересам на Близькому Сході. З іншого боку, з огляду на інтереси національної безпеки Ізраїлю принципового (якщо не життєвоважливого) значення набувала проблема ймовірного розміщення сирійських військ на Півдні Лівану, як акції, яка б трансформувала потенційну загрозу "основній безпеці" в площину реальної. Тим самим були окреслені нові рамки стримування Сирії в Лівані, а саме: неприйнятність і недопу-

щення розгортання сирійських військ в південній частині Лівану. Новий підхід Ізраїлю стосовно появи сирійських військ в Лівані був озвучений прем'єр-міністром І.Рабіном: “Ми розглядаємо використання іноземних військ в Лівані в такій постановці питання: якою є мета їх присутності? Кого вони підтримують – тих хто виступає проти Ізраїлю чи тих, чия сила може допомогти нам в подальшому? Де вони будуть розміщені – близько до наших кордонів чи в віддалених місцях? Якою буде величина цих сил і чи реально вони потрібні?”²³. Проблема нового формату стримування і прийнятності нових правил гри для Дамаску була вирішена шляхом досягнення (з активною допомогою США) таємної угоди з Сирією щодо Лівану – угоди про “червону лінію”, яка в цілому була спрямована на попередження можливості регіоналізації ліванського конфлікту шляхом прямого військового протистояння сирійських та ізраїльських військ на ліванській території. Цією угодою, зокрема, передбачалося, що сирійські війська не будуть просуватися на південь Лівану далі річки Літані. Таким чином, досягнення “угоди про червону лінію” значною мірою знімало ймовірні загрози “основній безпеці” в зв'язку із вводом сирійських військ на ліванську територію. Разом з тим, сирійська модель стабілізації ситуації в Лівані не повністю відповідала інтересам Ізраїлю. Не дивлячись на те, що така модель передбачала поновлення статус-кво в Лівані, зняття (чи принаймні істотне обмеження) впливу палестинського чинника на політичні процеси в межах ліванського соціуму, а, отже, що її реалізація об'єктивно сприяла ослабленню позицій всього радикального табору в Лівані, проте вона не вирішувала ключової для Ізраїлю проблеми – виводу палестинських військових формувань з ліванської території. Більш того, ізраїльтяни реально усвідомлювали, що посилення залежності від Сирії палестинців, які перебувають в Лівані, призведе і до певної трансформації структури сирійсько-ізраїльського протистояння. Дамаск буде уникати відкритої конфронтації з Ізраїлем, не даючи тим самим приводу до звинувачення в порушенні “угоди про червону лінію”. Одночасно режим Х.Асада розширюватиме тиск на Ізраїль, використовуючи для цього палестинські військові формування, які будуть знову передислоковані на Південь Лівану, тобто зону, яка згідно із положеннями “угоди про червону лінію”, є закритою для сирійських військ. Коментуючи введення сирійських військ до Лівану, прем'єр-міністр Ізраїлю І.Рабін акцентував увагу на тому, що “сирійська акція... має намір... повернути терористичні організації назад до їх війни проти Ізраїлю, запобігаючи їх втручанню [у справи – Ю.С.] Лівану”²⁴.

Таким чином, сирійська модель припинення воєнних дій, з одного боку, локалізувала загрози, що виникли в ході ліванського конфлікту “основній безпеці” Ізраїлю, але з іншого – заклала основу для зростання

загроз “поточній” безпеці Ізраїлю. В цьому контексті нагальною потребою для Ізраїлю стало вироблення особливої стратегії для Півдня Лівану, спрямованої на локалізацію загроз “поточній” безпеці.

З початком ліванського конфлікту ситуація на Півдні Лівану була відносно спокійною. Цьому багато в чому сприяло те, що палестинські військові формування, а також частина шиїтів передислокувалися в район Бейруту, де відбувалося основне збройне протистояння конфліктуючих сторін. Враховуючи значний відсоток шиїтів серед ліванського населення на Півдні Лівану, міністр закордонних справ Ізраїлю І.Аллон, який завжди був прихильником ідеї налагодження контактів Ізраїлю з етнічними та релігійними меншинами Близького Сходу, стверджував, що Ізраїль не має покладатися в своїй діяльності в Лівані виключно на розширення зв'язків з християнським сегментом населення, а з огляду на довгострокову перспективу має встановити контакти з шиїтською суб-общиною, яка є релігійною меншиною в світі ісламу, і роль якої потенційно буде зростати в ліванському соціумі²⁵. Ініційована ізраїльським прем'єр-міністром І.Рабіном політика “умиротворення” Півдня Лівану лише частково враховувала пропозиції І.Аллона. Ключові елементи цієї ізраїльської політики, яка отримала назву “надійного паркану” (good fence policy), були оприлюднені міністром оборони Ізраїлю Ш.Пересом в липні 1976 року:

- Гуманітарна допомога населенню Півдня Лівану;
- Ліквідація військової присутності всіх неліванських сил в південному регіоні Лівану;

Створення проізраїльської південно-ліванської міліції, яка мала допомогти у вирішенні такого важливого завдання, як попередження повернення палестинських партизан на Південь Лівану та перетворення цього району на плацдарм проведення військових операцій проти Ізраїлю.

Гуманітарна складова нової ізраїльської політики щодо Півдня Лівану включала в себе розвиток торгівлі через кордон, надання послуг місцевому ліванському населенню (постачання води, медичне обслуговування допомога тощо), надання робочих місць “надійним” жителям Півдня Лівану (головним чином, маронітам) в Ізраїлі. Ізраїльська політика “надійного паркану” в цілому ґрунтувалася на філософії, яка була сформульована ще до проголошення держави Ізраїль: зробити ліванців друзями із сподіваннями, що вони допоможуть у боротьбі із ізраїльськими ворогами в Лівані та всюди в арабському світі. Однак, на відміну від концепції “периферійних союзів” з її незаперечним акцентом на встановлення та розширення контактів виключно з маронітською субобщиною, забезпечення “поточної безпеки” диктувало дещо інший підхід до розвитку відносин із соціокультурними групами в Лівані:

орієнтацію на представників всіх без винятку субобщин, які проживали вздовж кордону із Ізраїлем, і, насамперед, на шиїтів. Такий підхід спричинив і певну трансформацію цілей та основи можливого союзу з місцевим населенням Півдня Лівану. Нова ізраїльська політика була зорієнтована на досягнення конкретної мети – недопущення повернення палестинців в південну частину Лівану; отже, досягнення союзу з місцевим населенням мало відбутися не на антимусульманській чи антипанарабській основі (чого вимагали інтереси “основної безпеки”), а на базі спільності інтересів стосовно нерозміщення палестинських збройних формувань в цьому регіоні.

Таким чином, на процес прийняття рішення в Тель-Авіві під час кризи в Лівані 1975-1976 років великий вплив мав ситуаційний чинник, а саму ліванську політику Ізраїлю в цей період можна в цілому охарактеризувати як реагуючу.

ПОСИЛАННЯ

- ¹ After the Gulf War: Israeli Defense and its Security Policy. Address by Yitzhak Rabin MK at the Begin-Sadat Center for Strategic Studies Bar-Ilan University, June 10, 1991.
- ² Корнилов А.А. Между войной и миром. О процессе принятия внешне-политических решений в Государстве Израиль (1948-1993).- Нижний Новгород: Издательство ННГУ, 1994. – С.11.
- ³ Ben-Gurion D. Israel: Years of Challenge. – New York: Holt, Rinehart and Winston, 1968. – P. 189.
- ⁴ Shibley Telhami. Israeli Foreign Policy: A Static Strategy in a Changing World // The Middle East Journal. – Summer 1990. – Vol. 44. – №3. – P. 400.
- ⁵ Dov Waxman. Turkey and Israel: A New Balance of Power in the Middle East // The Washington Quarterly. – Winter 1999.- Vol. 22.- №1.- P.25-32.
- ⁶ Shibley Telhami. Israeli Foreign Policy: A Static Strategy in a Changing World // The Middle East Journal. – Summer 1990. – Vol. 44. – №3. – P. 400.
- ⁷ Ben-Dor G. Arab Rationality and Deterrence // Deterrence in the Middle East: Where Theory and Practice Converge. Boulder, CO: Westview Press, 1993. -P.91-92.
- ⁸ Про етнічну та релігійну структуру Арабського Сходу див.: Скороход Л.И. Этноконфессиональные аспекты развития арабских социумов // Очерки политического и социально-экономического развития стран Востока. – Киев: Крещатик, 1998. – С.6-32; Скороход Л.И. Меньшинства и проблема идентичности в арабском мире // Арабские страны Западной Азии и Северной Африки (история, экономика и политика). Выпуск 5. – Москва: Институт Востоковедения РАН, 2002. – С. 134-141.
- ⁹ Dan Raviv, Yossi Melman. Every Spy a Prince. The Complete History of Israel's Intelligence Community. – Boston, London, Melbourne: A Marc Jaffe Book. Houghton Mifflin Company, 1991. – P.81-82.

- ¹⁰ Корнилов А.А. Разработка “стратегических альянсов” и заключение “периферийных союзов” Государства Израиль при Д.Бен-Гурионе // Нижегородский журнал международных исследований. Зима 1996- весна 1997. – №6. – С. 48-58.
- ¹¹ Цит. за: Yair Evron. War and Intervention in Lebanon. The Israeli-Syrian Deterrence Dialogue. – London & Sydney: Croom Helm, 1987. – P.26.
- ¹² Роках Л. Израїльський план створення маронітського державного утворення. – Бейрут, 1981. – С.56 (арабською мовою).
- ¹³ Statement by Defence Minister Peres of Israel warning against military intervention by Syria in Lebanon. Jerusalem, January 6, 1975 // International Documents on Palestine 1975. – Beirut, Kuwait: The Institute for Palestine Studies, The University of Kuwait, 1977. – P.145.
- ¹⁴ Interview with Prime Minister Rabin on NBC Television, 1 February 1976 // Israel's Foreign Relations. Selected Documents, 1974-1977. – Vol. 3. – Jerusalem: Ministry for Foreign Affairs, 1982. – P. 438.
- ¹⁵ Interview with Prime Minister Rabin in Davar, 6 August 1976 // Israel's Foreign Relations. Selected Documents, 1974-1977. – Vol. 3. – Jerusalem: Ministry for Foreign Affairs, 1982. – P.479.
- ¹⁶ Interview with Prime Minister Rabin in US News and World Report, 30 August 1976 // Israel's Foreign Relations. Selected Documents, 1974-1977. – Vol. 3. – Jerusalem: Ministry for Foreign Affairs, 1982. – P.493.
- ¹⁷ Ibidem. – P.492.
- ¹⁸ Statement in the Knesset by Deputy Premier and Foreign Minister Allon on the situation in Lebanon, 28 January, 1976 // Israel's Foreign Relations. Selected Documents, 1974-1977. – Vol. 3. – Jerusalem: Ministry for Foreign Affairs, 1982. – P.435.
- ¹⁹ Interview with Prime Minister Rabin in Davar, 6 August 1976 // Israel's Foreign Relations. Selected Documents, 1974-1977. – Vol. 3. – Jerusalem: Ministry for Foreign Affairs, 1982. – P.479.
- ²⁰ Interview with Prime Minister Rabin in US News and World Report, 30 August 1976 // Israel's Foreign Relations. Selected Documents, 1974-1977. – Vol. 3. – Jerusalem: Ministry for Foreign Affairs, 1982. – P.493.
- ²¹ Statement in the Knesset by Deputy Premier and Foreign Minister Allon on the situation in Lebanon, 28 January, 1976 // Israel's Foreign Relations. Selected Documents, 1974-1977. – Vol. 3. – Jerusalem: Ministry for Foreign Affairs, 1982. – P.435.
- ²² Interview with Prime Minister Rabin in US News and World Report, 30 August 1976 // Israel's Foreign Relations. Selected Documents, 1974-1977. – Vol. 3. – Jerusalem: Ministry for Foreign Affairs, 1982. – P.493.
- ²³ Ibidem. – P.492.
- ²⁴ Interview with Prime Minister Rabin in Davar, 6 August 1976 // Israel's Foreign Relations. Selected Documents, 1974-1977. – Vol. 3. – Jerusalem: Ministry for Foreign Affairs, 1982. – P.479.
- ²⁵ Yair Evron. War and Intervention in Lebanon. The Israeli-Syrian Deterrence Dialogue. – London & Sydney: Croom Helm, 1987. – P.33.

Надійшла до редакції 27.12.2002